

CRNA GORA
Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Broj: 01-128/23-2538/7

Podgorica, 27.07.2023. godine

SEKTORSKA ANALIZA
za utvrđivanje predloga prioriteta oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava
za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija
iz Budžeta Crne Gore u 2024. godini

Sektorska analiza se sačinjava na osnovu strateških i planskih dokumenata odnosno propisa u odgovarajućoj oblasti od javnog interesa uz konsultacije sa zainteresovanim nevladinim organizacijama, i predstavlja osnov za utvrđivanje prioriteta oblasti i potrebnih sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija iz državnog budžeta u narednoj godini, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama. Sektorska analiza se priprema u tekućoj za narednu kalendarsku godinu radi blagovremenog planiranja visine sredstava koja će biti opredijeljena na pozicijama ministarstava nadležnih za oblasti koje Vlada utvrdi kao prioritete za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Analiza će poslužiti i za pripremu javnih konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti koja će biti utvrđena kao prioriteta.

- 1. OBLASTI OD JAVNOG INTERESA U KOJIMA SE PLANIRA FINANSIJSKA PODRŠKA ZA PROJEKTE I PROGRAME NVO**
- 1.1. Navesti u kojim oblastima od javnog interesa (iz člana 32 Zakona o NVO) iz nadležnosti ministarstva planirate finansijsku podršku iz budžeta za projekte i programe NVO:

☒ socijalna i zdravstvena zaštita	☐ razvoj civilnog društva i volonterizma	☐ zaštita životne sredine
☐ smanjenje siromaštva	☐ evroatlantske i evropske integracije Crne Gore	☐ poljoprivrede i ruralni razvoj
☐ zaštita lica sa invaliditetom	☐ institucionalno i vaninstitucionalno obrazovanje	☐ održivi razvoj
☐ društvena briga o djeci i mladima	☐ nauka	☐ zaštita potrošača
☐ pomoć starijim licima	☐ umjetnost	☐ rodna ravnopravnost
☐ zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava	☐ kultura	☐ borba protiv korupcije i organizovanog kriminala
☐ vladavina prava	☐ tehnička kultura	☐ borba protiv bolesti zavisnosti
☐ druge oblasti od javnog interesa utvrđene posebnim zakonom (navesti koje):		

2. PRIORITETNI PROBLEMI I POTREBE KOJE TREBA RIJEŠITI U 2024. GODINI FINANSIRANJEM PROJEKATA I PROGRAMA NVO

- 2.1. Navesti prioritete probleme u oblasti(ima) iz nadležnosti ministarstva koji se planiraju rješavati finansiranjem projekata i programa nevladinih organizacija. Opis problema obrazložiti koristeći konkretne mjerljive pokazatelje trenutnog stanja i željenog stanja odnosno rješenja, navodeći izvor u kojem su takvi podaci dostupni. Pokazatelji mogu biti informacije iz uporednih analiza, izvještaja, rezultata istraživanja, studija, i drugi dostupni statistički podaci.

Opis problema:

Nakon usvajanja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, donošenja Strategije zaštite od nasilja u porodici juna 2011. za period 2011-2015 od strane Vlade Crne Gore, kao i potpisivanja Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici novembra 2011. godine, u Crnoj Gori je započeto sa aktivnim djelovanjem na polju zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. U januaru 2019. godine počela je primjena novog Protokola o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Sa ratifikovanjem Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (u daljem tekstu "Istanbulska konvencija") 22. aprila 2013. i njenim stupanjem na snagu 1. avgusta 2014. godine, Crna Gora je preuzela niz novih obaveza koje se tiču strukturne zabrane diskriminacije i sprovođenja principa "nulte tolerancije" prema nasilju nad ženama i nasilju u porodici.

U junu 2022. godine Crna Gora dobila je Zaključke o implementaciji preporuka u odnosu na Crnu Goru usvojenih od strane Komiteta država članica "Istanbulske konvencije". Država Crna Gora dobila je novih 6 preporuka o kojima izvještava u junu 2024. godine. Između ostalog apelovali su da Crna Gora preduzme sve mjere kako bi omogućila svim žrtvama pristup specijalizovanim uslugama, uključujući pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima.

Tokom 2020. godine, Ministarstvo je u saradnji sa kancelarijom UNDP u Crnoj Gori preduzelo niz aktivnosti kako bi se najprije uradila evaluacija do sada vodećeg strateškog dokumenta za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici "Strategije zaštite od nasilja u porodici 2016-2021", za koju je angažovana eksterna ekspertinja. Na osnovu navedene evaluacije dato je niz preporuka u pravcu da je neophodno naredni strateški plan raditi korišćenjem istih i sličnih metoda uključivanja šireg kruga zainteresovanih strana ali uz vrlo ozbiljno sagledavanje naučenih lekcija tokom planiranja i sprovođenja aktivnosti u okviru ove strategije; novom strateškom dokumentu neophodno je jasno definisati kako operativne ciljeve tako i aktivnosti i u skladu sa njima indikatore (kvanitativne i kvalitativne); Neophodno je (u skladu sa članom 934 "Istanbulske konvencije") novim strateškim dokumentom prepoznati, podsticati i podržavati na svim nivoima, rad organizacija civilnog društva u borbi protiv nasilja nad ženama i uspostaviti djelotvorniju saradnju sa posebno ženskim organizacijama koje na ovom polju rade već 25 godina.

Iako se u društvu polako formira svijest o ravnopravnosti kao željenoj društvenoj vrijednosti i sazrijeva razumijevanje o tome da se položaj žena mora poboljšati, u porodici su još uvijek prisutni patriarhalni obrasci i određen stepen tolerancije prema nasilju. Istraživanja pokazuju da su ljudi svjesni da je nasilje u porodici veoma prisutno, ali i da o njemu uglavnom čute. Većina ne razumije da je nasilje izabrano ponašanje i da je izraz moći i kontrole, a četvrtina ga čak smatra opravdanim, naročito kada su u pitanju bračni ili partnerski odnosi. Isti procenat građanstva smatra da je žrtva kriva jer izaziva nasilje svojim postupcima, kao i da je ostajanje u nasilnoj vezi njen lični izbor, pa samim tim i njena odgovornost. Iako su svjesni šta se dešava, članovi/ce šire porodice najčešće ne žele da se miješaju i nisu spremni da prijavе nasilje. Tako su žrtve prinuđene da tpe, najviše iz straha za sopstvenu sigurnost i sigurnost djece, ali i zbog činjenice da nisu ekonomski samostalne. Čak i kada prijavе nasilje, žrtve često odustaju od gonjenja, jer nemaju snage da izađu

na kraj sa zahtjevnim procedurama, strahom od nasilnika, nedostatkom podrške šire porodice i strepnjom da im institucije neće pomoći da trajno riješe problem. Zato se mnoge vraćaju nasilniku, naročito ako imaju djecu i ekonomski zavise od njega, što izaziva nove osude okoline i ponavljanje nasilja.

Iako ne postoji tačna definicija psihičkog nasilja, niti konsenzus oko iste, smatra se da je psihičko, mentalno i emocionalno nasilje uključuje postupke kao što su zabranjivanje susreta sa prijateljima i porodicom, ponižavanje, nipoštaštavanje, novčano ucjenjivanje i kontrolisanje, prijenje usmjerene ka žrtvi ili njoj bitnim osobama, kontrolisanje i slična ponašanja. **Na osnovu istraživanja koje je sproveo OEBS u Crnoj Gori sa NVO Sigurna ženska kuća u julu 2022. godine "Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkog nasilja prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama"** od ponuđenih oblika nasilja nad ženama i djevojkama koja su ponuđena u upitniku, najviše se prepoznaje psihičko nasilje kao najzastupljenije (44,1%). Ipak nije zanemarljivo ni to da gotovo trećina (31,7%) ispitanika/ca smatra da je fizičko nasilje najčešći oblik nasilja u emotivnim i porodičnim vezama. Psihičko nasilje najčešće prepoznaju žene i to (46,9%) u odnosu na muškarce (41%). Na pitanje koje je posvećenu konkretno psihičkom nasilju čak tri četvrtine (85%) ispitanika/ca prepoznaje da je psihičko nasilje prema ženama i djevojkama veoma učestalo ili se događa makar u pojedinačnim slučajevima u Crnoj Gori. Veoma važan podatak je da je čak 90% ispitanika/ca prepoznalo da su prepoznali psihičko nasilje u sledećim navedenim situacijama: prijetnja oduzimanjem djece, napadi i zastrasivanja, uvrede, psovke, nazivanje pogrdnim imenima, ponižavanje, ismijavanje ženinih/djevojkinih osobina pred drugim ljudima. Najveći broj ispitanika/ca (preko 60%) prepoznaju da se psihičko nasilje najčešće dešava u intimnom i privatnom prostoru žrtve koja bi na tim mjestima trebalo da se osjeća sigurno.

Prema navedenom istraživanju preko 55% smatra da su nezaposlene djevojke i žene najčešće ugrožene od psihičkog nasilja što govori da razumniju ekonomski aspekt nasilja. Trećina ispitanika/ca smatra da crnogorski sistem ima adekvatan edukativni/pravni sistem kao i sistem podrške za žrtve psihičkog nasilja.

Zabrinjavajući podatak je da čak 1/3 odnosno, 33,2% ispitanika/ca navodi da su u potpunosti ili donekle saglasni sa tim da žene i djevojke lažno navode da su žrtve psihičkog nasilja kako bi skrenule pažnju na sebe, a da petina smatra da muškarac ima pravo da učinka ženu/djevojku ukoliko ga ona iznervira. Navedeno najviše smatraju oni sa nižim (34,3%) i srednjim obrazovanjem (34,3%) nego višim i visokim (24,5%). Nije zanemarljiv ni broj onih koji su saglasni sa tvrdnjom da muškarac ima pravo da vrijeđa ženu ili djevojku ukoliko ona zavisi finansijski od njega.

Nadalje, istraživanje navodi da je skoro polovina ispitanika (43,3%) lično prisustvovalo situaciji u kojoj je muškarac vrijeđao ili vikao na partnerku, sestru ili majku, ali da 31% nije reagovalo. To znači da je skoro svaki drugi građanin imao iskustva sa psihičkim nasiljem iako možda nisu bili direktne žrtve. Razlozi koji se pominju kao objašnjenje za izostanak reakcije su nepriljatnost od drugih ljudi, šok, želja da se situacija ne pogorša, nedostatak povjerenja da se žrtvi može pomoći, ali i odgovor da ne žele da se miješaju u tuđe probleme.

Kada je u pitanju lično iskustvo sa psihičkim nasiljem, podaci su zabrinjavajući. Čak 35,3% žena je doživjelo neki oblik psihičkog nasilja, što znači da je svaka treća žena u Crnoj Gori bila žrtva ovog oblika nasilja. Polovina ispitanica koje su doživjele neki oblik psihičkog nasilja nisu se nikome obratile za pomoć. Kao glavne razloge za ovakvo postupanje navode ih je strah od raspada porodice, da im neće povjerovati, tradiciju i strah od počinioca nasilja i da će društvo okriviti nju.

Na osnovu člana 82 stav 1 tačka 2 i 17 i člana 91 stav 2 Ustava Crne Gore, Skupština Crne Gore 25. saziva, na prvoj sjednici prvog redovnog (proljetnog) zasjedanja u 2013. godini, dana 1. marta 2013. godine, donijela je ZAKON O POTVRĐIVANJU KONVENCIJE SAVJETA EVROPE O SPREČAVANJU I SUZBIJANJU NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U PORODICI.

U članu 1 ovog zakona potvrđuje se Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, usvojena 11. maja 2011. godine u Istanbulu, u originalu na engleskom i francuskom jeziku, ista se daje u originalu na engleskom jeziku i u prevodu na crnogorski jezik.

Usklađivanje sa zahtjevima iz UN Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena i "Istanbulskom konvencijom", kod nas je započeto donošenjem novih zakona, izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika, Zakonik o krivičnom postupku, Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Zakona o prevenciji od nasilja u porodici, Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kao i odgovarajućih podzakonskih akata (protokol i dr.), zatim donošenjem strateških dokumenata i pratećih akcionih planova. Prema standardima Konvencije nasilje nad ženama i nasilje u porodici su kažnjive radnje koje zahtijevaju kažnjavanje efektivnim, proporcionalnim i odgovarajućim sankcijama, prilikom čije primjene treba uzeti u obzir težnu preduzetih kažnjivih radnji (čl. 45). Vršenje ovih radnji u javnosti ili privatno predstavlja grubo kršenje osnovnih ljudskih prava. Ovakav postupak, već dugi niz godina prihvaćen je i primjenjen u nacionalnim krivičnim zakonodavstvima evropskih država, pa i Cime Gore. Jedna od specifičnosti ove Konvencije odnosi se na obavezu države da podstiče, podržava i uspostavlja djelotvornu saradnju sa udruženjima građana/ki, organizacijama civilnog društva (član 9), što posebno dolazi do izražaja u obavezama koje se odnose na prevenciju od nasilja i zaštitu i vidove specijalne podrške ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u porodici.

Da bi ženama koje su žrtve nasilja i žrtvama nasilja u porodici bio olakšan pristup pravdi i da bi postupci pred sudom bili efikasniji, Konvencija traži da države obezbijede žrtvama pravo na pravni savjet i besplatnu pravnu pomoć, pod uslovima koje propisuje njihovo nacionalno zakonodavstvo (član 57), kao i da država obezbijedi ... "mogućnost za vladine i nevladine organizacije i savjetnike u oblasti nasilja u porodici, da pomognu i/ili daju podršku žrtvama, na njihov zahtjev, tokom istrage u vezi sa krivičnim djelima iz ove Konvencije" (član 55, stav 2).

Članom 33 Konvencije propisano je da će članice preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da namjerno ponašanje koje ozbiljno narušava psihički integritet nekog lica prirudom odnosno prijetnjama bude inkriminisano.

Procjena koju je izradila grupa eksperata za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO) u sastavu Savjeta Evrope, ističe ukupan napredak koji su postigle vlasti u Crnoj Gori u stvaranju zakonodavnog, političkog i institucionalnog okvira za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama. GREVIO naročito pozdravlja uvođenje važnih zakona, akcionih planova i strategija koje se bave nekim od oblika nasilja nad ženama, posebno Zakon o zaštiti od nasilja u porodici.

Najnovije dopune i izmijene predloga Krivičnog zakonika u skladu sa Konvencijom su kriminalizacija svih oblika nasilja nad ženama.

Posebno treba naglasiti da je Radna grupa Ministarstva pravde predlogom izmijenjena i dopuna Krivičnog zakonika Cime Gore ispunila gotovo sve preporuke GREVIO Komiteta kada je riječ o porodičnom nasilju. Ovim predlogom proširena je definicija porodice, uvršteno je partnersko nasilje kao i nasilje partnera istog pola. Dodatno, uvedena su nova krivična djela osvetnička pornografija, seksualno uznemiravanje i kao posebno krivično djelo prepoznat je prinudni brak, sakaeenje ženskih genitalija i prinudna sterilizacija, što je poslato na mišljenje Evropskoj komisiji.

Dok GREVIO pozdravlja korake ka potpunoj implementaciji "Istanbulske konvencije", napominje da je najviše pažnje u zakonodavstvu i kreiranju politika fokusirano na nasilje u porodici. Mjere koje se bave ostalim oblicima nasilja nad ženama tek treba da postignu isti nivo sveobuhvatnosti, naročito po pitanjima prisilnog braka, silovanja i proganjanja. Oni ističu da postoji jako malo ili nimalo preventivnih i zaštitnih mjera za žrtve silovanja i seksualnog nasilja, seksualnog uznemiravanja i prisilnog braka, a nema ni specijalizovanih usluga podrške kao što su krizni centri za slučajeve silovanja niti sigurnih kuća za žrtve silovanja i seksualnog nasilja. Izgleda da se slučajevi silovanja izuzetno rijetko prijavljuju zbog društvenog žigosanja žrtava. Iskustva žrtava

silovanja sa krivično-pravnim sistemom ukazuju na duboko ukorijenjene društvene stavove koji otežavaju efikasnost sudskih rezultata, što otežava već tešku situaciju oklijevanja sa prijavljivanjem. Žrtve silovanja i seksualnih napada u Crnoj Gori najčešće ostaju usamljene i prepuštene pravosudnom sistemu.

Čini se da mnogi nisu svjesni dinamike nasilja u porodici i uticaja koji svjedočenje takvom nasilju može imati na djecu. Često pažnja ostaje koncentrisana na očuvanju porodice i mnogi su, čini se, vođeni vlastitim uvjerenjima o ženama žrtvama nasilja u porodici. Stoga, ovaj izvještaj ukazuje na niz strukturnih problema koji imaju za rezultat nedovoljni nivo sprječavanja i zaštite žrtava domaćeg nasilja. Primjer toga su:

- stavovi prema ženama žrtvama nasilja,
- česti pokušaji umanjivanja ozbiljnosti nasilja,
- upućivanja na alternativno rješavanje ovih sporova,
- kašnjenja u rješavanju predmeta porodičnog nasilja i
- nespremnost za izdavanje naređenja za zaštitne mjere.

Generalno, kako pokazuje percepcija među članovima širokog spektra relevantnih stručnjaka, ograničeno je razumijevanje rodne prirode nasilja u porodici, za koje se smatra da je izazvano bolesima zavisnosti počinioca ili njihovih problema sa mentalnim zdravljem.

Programi sa ciljem promjene stavove i uvjerenja počinioca porodičnog nasilja u vezi sa rodnim ulogama, ženama i moći, tek treba da se definišu i da postanu važna prekretnica u rješavanju suštinskih razloga zbog kojih muškarci koriste nasilje i kontrolu u svojim intimnim vezama.

U vezi percepcije i stavova tradicionalno ukorijenjenih kod javnosti, grupa GREVIO navodi rasprostranjenu potrebu za više dugoročnih i redovnih kampanja za rušenje postojećih tabua oko silovanja i seksualnog nasilja ali i kampanja za podizanje svjesti upošte o oblicima nasilja koje žene u Crnoj Gori, uključujući Romkinje i Egipćanke, trpe od ruku muškaraca. Takođe se poziva i na obnavljanje napora na razvijanju efikasnih mjera za obuku u svim fazama profesionalnog razvoja.

Pored toga, grupa GREVIO je utvrdila niz drugih oblasti u kojima su potrebna poboljšanja kako bi se potpuno uskladile sa obavezama predviđenim "Istanbulskom konvencijom". Radi se, između ostalog, o potpunom eliminisanju diskriminacije sa kojom su suočene Romkinje i Egipćanke kada traže zaštitu od nasilja; o odgovarajućoj raspodjeli ljudskih i finansijskih resursa za politike, mjere i propise sa ciljem sprečavanja i suzbijanja nasilja nad ženama, jačanje mjera koje osiguravaju bezbjednost i potrebe djece i žrtava i svjedoka porodičnog nasilja; o potpunoj primjeni disciplinskih mjera za okončanje nekažnjivosti službenika koji ne obavljaju svoje dužnosti i kraj prakse alternativnog rješavanja porodičnih sporova sa istorijom nasilja u porodici kao i o uvođenju sveobuhvatne procjene rizika i efikasnom sprovođenju multidisciplinarnog pristupa u obezbjeđivanju zaštite i bezbjednosti svim žrtvama.

U junu 2022. godine Crna Gora dobila je Zaključke o implementaciji preporuka u odnosu na Crnu Goru usvojenih od strane Komiteta država članica Konvencije. Država Crna Gora dobila je novih 6 preporuka o kojima izvještava u junu 2024. godine. Između ostalog apelovali su da Crna Gora preduzme sve mjere kako bi omogućila svim žrtvama pristup specijalizovanim uslugama, uključujući pripadnice romske i egipćanske populacije, žene sa invaliditetom i žene koje žive u ruralnim područjima.

Osim GREVIO i druge međunarodne i nacionalne organizacije i institucije analiziraju situaciju i daju svoje preporuke u ovoj oblasti. Tako su na primjer u izvještaju UN Komiteta za eliminisanje svih oblika diskriminacije žena (Komiteta CEDAW) o nasilju nad ženama, iz 2017. godine pozdravljene zakonodavne reforme u Crnoj Gori, posebno izmjene Zakona o ravnopravnosti polova kojem je cilj usklađivanje sa standardima Evropske unije i Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći (2015), a takođe je pohvaljeno i poboljšanje institucionalnog i političkog okvira kojem je cilj da se ubrza eliminisanje diskriminacije žena, kao i tačasnija Strategija za zaštitu od nasilja u porodici.

Međutim, CEDAW Komitet je izrazio zabrinutost zbog:

- ograničenog uticaja zakonodavstva na pravosuđe, policiju i civilno društvo (možda ukazuje na nepostojanje implementacije i političku volju);
- nedostataka implementacije zakonodavnog okvira za sprečavanje i kažnjavanje nasilja nad ženama usljed slabe međusektorske saradnje, nedovoljnih ljudskih, tehničkih i finansijskih resursa, niskog stepena rodne osjetljivosti među članovima pravničke profesije, vrlo malog broja izdatih naloga za zaštitu čak i nakon višestrukih prijava nasilja i porasta broja dvostrukih optužbi oba supružnika u slučajevima nasilja u porodici;
- blage kazne izrečene počiniocima rodno zasnovanog nasilja nad ženama.

U Studiji o nasilju nad ženama u Crnoj Gori koju je sproveo OEBS 2019. godine, navodi se da su stručnjaci i stručnjakinje intervjuisani u njihovom izyješajju, koji su generalno bili mišljenja da, iako izgledaju na papiru, postoje problemi u vezi sa tim kako se primjenjuju. Neki su stručnjaci i stručnjakinje istakli da, iako postojeći zakoni omogućavaju krivično gonjenje za sve vrste nasilja definisanih "Istanbulskom konvencijom", u praksi različita tumačenja zakona ograničavaju njihovu primjenu i umanjuju krivično gonjenje počinioca. Oni su rekli da je fokus samo na nasilju u porodici, a ne na svim oblicima nasilja nad ženama, dodajući da partneri vanbračnih zajednica nijesu posebno pokriveni zakonom. Takođe se navodi da su neki stručnjaci i stručnjakinje izrazili mišljenje da postoje razlike u primjeni zakona kod različitih vrsta nasilja, tvrdeći da psihičko i seksualno nasilje i dalje nijesu prepoznati i krivično gonjeni kao fizičko nasilje. Oni su takođe rekli da postoje značajne geografske razlike u načinu sprovođenja zakona.

Iako je Crna Gora ratifikovala "Istanbulsku konvenciju" 2013. godini ne postoji sistemsko praćenje njenog sprovođenja ili prikupljanja podataka zasnovanih na polu. OEBS navodi da umjesto toga, način praćenja podataka obično određuju pojedine organizacije ili grupe organizacija. NVO i međunarodna zajednica periodično sprovode ankete i analizu podataka kao što rade i državne institucije. Sadašnji način za prikupljanje podataka uključuje: Publikacije Zavoda za statistiku Crne Gore (MONSTAT), uključujući i "Žene i muškarce u Crnoj Gori", nudeći podatke o nasilju u porodici koji omogućavaju djelimičnu komparativnu analizu jer su podaci razvrstani po polu, ali ne pokazuju odnos žrtava i počinioca. Ključne institucije koje se bave nasiljem u porodici, kao što su policija, službe socijalne zaštite, tužilaštvo i sudovi, imaju svoje načine za prikupljanje podataka koji nijesu neophodno metodološki usklađeni, ali pružaju pouzdane informacije. OEBS navodi da su neki ključni podaci u javnom domenu, ali se ne obezbjeđuju na redovnoj osnovi ili ih ne obezbjeđuju sve institucije i zbog toga je teško dobiti tačne i provjerene statistike.

Na osnovu drugog talasa OEBS-ovog istraživanja na temu "Percepcija policije u Crnoj Gori", koje je sprovedeno decembra 2020. godine, kada se govori o spremnosti građana da prijave nasilje u porodici u slučajevima kada bi imali saznanje da se ove pojave odvijaju u njihovom okruženju, rezultati pokazuju da u odnosu na istraživanje sprovedeno 2019. godine, zabilježen je određeni porast broja onih koji bi prijavili nasilje u porodici sa zbirnih 74.8% na 80.2%. Ipak, ovako visok procenat valja uzeti sa rezervom, jer ispitanici nisu bili suočeni sa realnom situacijom u kojoj bi stvarno morali donijeti odluku i prijaviti osobu iz njihovog okruženja. Najveći broj ispitanika tvrdi da bi u slučaju da imaju saznanje o nasilju u porodici ovu pojavu sigurno prijavili policiji – ovaj stav podržala je napovoljna većina od 55.2% anketiranih. Slijede oni koji bi vjerovatno – 25.0%, zatim oni koji vjerovatno ne bi prijavili ovakav vid nasilja – 10.3%, dok je svega 5.0% ispitanika istaklo da sigurno ne bi prijavilo nasilje. Statistički značajna razlika postoji jedino u pogledu starosti ispitanika. Naime, uočljiva je negativna korelacija, tj. što je ispitanik mlađi, to je veća vjerovatnoća da će prijaviti nasilje. Tako, kumulativno 86.2% ispitanika mlađih od 35 godina, tvrdi da bi prijavilo nasilje u porodici, dok isto važi za 80.3% ispitanika koji imaju između 35 i 54 godine, te 74.2% onih koji imaju 55 ili više godina.

U Istraživanju o nasilju i diskriminaciji nad ženama, djevojkama i djevočicama s invaliditetom i vidovima podrške koja je potrebna njima i njihovim porodicama koje je uradila MI BOKE a finansirala Ambasada SAD u Podgorici, navodi se da je predmet istraživanja bio da se utvrdi učestalost i oblici nasilja i diskriminacije koju trpe žene, djevojke i djevočice s invaliditetom, nasilje i povezana diskriminacija koju doživljavaju članovi/njihovih porodica, kao i postojeći i nedostajući servisi podrške za poboljšanje položaja ove grupe žena u Crnoj Gori. Istraživanje je pokazalo da su ispitanice s invaliditetom pretežno iz centralne regije Crne Gore, njih 75.9%, 17,2% je sa sjevera, dok je 6.9% sa juga Crne Gore. Očekivano je da žene i djevojke s invaliditetom iz centralne regije su najotvorenije da govore o ovoj problematici, s obzirom na razvijenost ovog područja ali je iznenađujuće nizak procenat ispitanica s invaliditetom s juga. Ovo pokazuje da na jugu i dalje postoje snažni stereotipi i predrasude u pogledu invaliditeta a posebno kod ženskog pola. Veoma mali broj žena i djevojaka s invaliditetom, koje su učestvovala u Istraživanju živi samostalno (20%) a podatak da skoro svaka šesta ne raspolaže samostalno svojim primanjima je zabrinjavajući shodno ovom istraživanju.

Istraživanje je pokazalo da žene i djevojke s invaliditetom trpe visok stepen interseksijske diskriminacije u zasnivanju partnerskih odnosa, koji je značajno veći nego kod članova njihovih porodica. Nije bilo oblika nasilja i diskriminacije, koji ni jedna ispitanica nije doživjela, dok je shodno istraživanju najčešće verbalno nasilje.

Konkretni primjeri diskriminacije, po navedenom istraživanju su: diskriminacija u oblasti obrazovanja, zatim slijedi oblast rada i zapošljavanja.

Shodno istraživanju svjesnost i znanje žena i djevojaka s invaliditetom o vrstama i oblicima nasilja je na niskom nivou i da same žene i djevojke s invaliditetom ne znaju prepoznati razne postupke iz okruženja, kao akt nasilja ili diskriminacije. Žene s invaliditetom su podložnije nasilju od muškaraca s invaliditetom. Važnu ulogu u neprepoznavanju nasilja i diskriminacije igra patrijarhalni obrazac u društvu koji podržava, odnosno opravdava nasilje nad ženom i minimalizuje mnoge probleme i oblike diskriminacije koje one proživljavaju.

Istraživanje je pokazalo da su žene s invaliditetom u većem riziku od nasilja od žena bez invaliditeta, jer su nezaštićene i izlazak iz nasilnog okruženja je za njih mnogo teži nego drugim ženama. Neophodne su dodatne edukacije u oblasti diskriminacije i nasilja nad ženama s invaliditetom. Žene s invaliditetom veoma teško se odlučuju da prijave nasilje što za posledicu ima da obeshabri žrtvu da istraje u procesu.

Kako se od 2022. godine usluga smještaja u skloništu – prihvatilištu finansira kroz budžet Ministarstva rada i socijalnog staranja, u skladu sa članom 8 "Istanbulske konvencije", po mišljenju mnogih ovo je trenutak u kojem je važno pružiti podršku žrtvi, kako ona ne bi odustala od narednih faza procesa i vratila se nasilniku usljed toga što joj nisu zadovoljene egzistencijalne potrebe. U skladu sa pomenutim glavni cilj projekta je da se žrtva ne vrati nasilniku, već da dobije adekvatnu zaštitu i podršku kroz savjetovanje, a naročito žene OSI, LBTI, Romkinje i Egipćanke koje su žrtve psihičkog nasilja.

Podaci (analize, studije, statistički izvještaji, itd.) koji pojašnjavaju navedeni problem	Izvor(i) podataka
1) Završni izvještaj o realizaciji i ocjena efikasnosti Strategije zaštite od nasilja u porodici 2016-2020 2) Nasilje u porodici - Istraživanje 3) Istraživanje o stavovima i percepciji psihičkog nasilja prema ženama i djevojkama u porodici i partnerskim vezama 4) Istraživanje o nasilju i diskriminaciji nad ženama, djevojkama i djevojkama s invaliditetom i vidovima podrške koja je potrebna njima i njihovim potrebama 5) "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti" 6) Zaključna zapažanja o drugom periodičnom izvještaju Crne Gore 7) Nacionalni plan za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Istanbulska konvencija") 2023-2027 8) Izvještaj GREVIO Komiteta o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici	1) UNDP 2) UNDP 3) OEBS, NVO Sigurna ženska kuća 4) MI BOKE i Ambasada SAD u Podgorici 5) Istraživanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama - UNDP i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava 6) Komitet za eliminaciju diskriminacije žena 7) UNDP, UN WOMEN, Ministarstvo rada i socijalnog staranja 8) GREVIO

2.2. Navedite ključne strateško-planske dokumente odnosno propise koji prepoznaju važnost problema identifikovanih pod tačkom 2.1., kao i specifične mjere/djelove tih dokumenata koji su u vezi sa identifikovanim problemima.

Naziv strateškog/planskog dokumenta/propisa	Naziv poglavlja/ mjere/ aktivnosti
1) Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Istanbulska konvencija") 2) Nacionalni plan za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici ("Istanbulska konvencija") 2023-2027	Član 22: Specializovane usluge podrške 1. Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere da omoguće odnosno osiguraju, uz odgovarajuću geografsku rasprostranjenost, neposredne kratkoročne i dugoročne specializovane usluge podrške za svaku žrtvu koja je bila izložena bilo kojem vidu nasilja obuhvaćenog Konvencijom. 2. Članice će omogućiti odnosno osigurati specializovane usluge podrške za sve žene žrtve nasilja i njihovu djecu. Član 33: Psihičko nasilje Članice će preduzeti neophodne zakonodavne odnosno druge mjere kako bi osigurale da namjerno ponašanje koje ozbiljno narušava psihički integritet nekog lica prinudom odnosno prijetnjama bude inkriminisano. Poglavlje 1 Obezbjediti unapređenje i zaštitu prava svih, a posebno žena i osoba drugačijih rodnih identiteta kako u javnoj tako i u privatnoj sferi kroz prepoznavanje rodno zasnovanog nasilja. Poglavlje 3 Postizanje ravnopravnosti polova i sprečavanje nasilja nad ženama kroz podizanje svijesti o rodno zasnovanom nasilju, adekvatne obuke svih stručnjaka, kao i kroz programe za počiniocice nasilja kako bi se spriječila sekundarna viktimizacija žrtava rodno zasnovanog nasilja.

3) Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2020-2025	"Zaustavljanje rodno uvjetovanog nasilja: EU će učiniti sve u svojoj moći kako bi suzbio rodno uvjetovano nasilje, pružio potporu i zaštitu žrtvama te počinitelje priveo pravdi zbog nasilnog ponašanja; Žene sa zdravstvenim problemom ili s invaliditetom češće su žrtve različitih oblika nasilja. Komisija će osmisliti i financirati mjere protiv zlostavljanja, nasilja te prisilne sterilizacije i prisilnog pobačaja, kao što su razvoj kapaciteta stručnjaka i informativne kampanje o pravima i pristupu pravdi."

2.3. Obrazložiti na koji način nevladine organizacije mogu doprinijeti rješavanju problema identifikovanih pod tačkom 2.1., koje aktivnosti su prihvatljive za postizanje željenog rezultata, kako se planira praćenje i vrednovanje doprinosa rješavanju pomenutih problema. Navesti konkretne mjerljive pokazatelje/indikatora za praćenje doprinosa nevladinih organizacija rješavanju identifikovanih problema i izvore verifikacije učinjenog.

Opis načina doprinosa nevladinih organizacija u rješavanju problema	Konkretni mjerljivi pokazatelji doprinosa nevladinih organizacija	Izvor(i) podataka
U Crnoj Gori, servisi i usluge opšte podrške pružaju se kroz sistem socijalne i dječje zaštite, zdravstvene zaštite i policije. Svaka od ovih institucija djeluje i pruža usluge u skladu sa svojim ovlaštenjima, kako opštoj populaciji, tako i žrtvama nasilja.	- Pružene usluge savjetovanja i terapije (200 djevojaka i žena OSI, LGBTI, Romkinja i Egipćanki)	Izveštaji o aktivnostima i realizaciji projekata sačinjeni od strane NVO i MRSS.

Usluge u okviru socijalne i dječje zaštite su između ostalih i savjetodavno-terapijska i socijalno-edukativna usluga koje se svrstavaju u specijalizovane usluge podrške za žrtve nasilja. Service specijalizovane podrške, onako kako ih prepoznaje "Istanbulska konvencija", pružaju ženske nevladine organizacije i njihov rad je uglavnom finansiran iz donatorskih sredstava. NVO pružice savjetodavno-terapijske i socijalno-edukativne usluge kako bi se prevazišla krizna situacija, a sve u cilju jačanja žrtve da istraje u svim fazama postupka protiv počinioca nasilja. Dodatno, istraživanja su pokazala da žrtve nasilja imaju povjerenja u NVO, te da iste mogu uticati na ohrabrivanje žrtava nasilja da postupak protiv počinioca nasilja dovedu do kraja. Na ovaj način NVO koje ispunjavaju uslove iz Pravinika o bližim uslovima za izdavanje, obnavljanje, suspenziju i oduzimanje licence za obavljanje djelatnosti socijalne i dječje zaštite moći će da pomognu svim žrtvama nasilja u porodici na adekvatan način i budu dio sistema socijalne zaštite.	- Individualno i grupno savjetovanje i terapije sa 200 žrtava nasilja djevojaka i žena OSI, LGBTI, Romkinja i Egipćanki - Pobojšani kadrovski kapaciteti deset NVO koje pružaju uslugu savjetovanja i terapije.	

3. OSTVARIVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

3.1. Navesti ključne strateške ciljeve iz sektorske nadležnosti čijem će ostvarenju u 2024. godini doprinijeti projekti i programi nevladinih organizacija.

Strateški cilj(evi) čijem ostvarenju će doprinijeti javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija u 2024. godini	Nacin na koji će javni konkurs za projekte i programe nevladinih organizacija doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva (ukratko opisati)
• Poboľšan sistem institucionalne zaštite od nasilja u porodici• Ojačane ųrtve nasilja u porodici	Pružalac savjetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga duųan je da obezbjeđi odgovarajuću podršku, kao i osnaųivanje korisnika. ųrtvama nasilja biće dostupne usluge individualnog savjetovanja, grupnog savjetovanja, kao i rad na jačanju ųrtve. ųrtvama nasilja biće obezbjeđene usluge povjerljivog lica. NVO će podići svoje kapacitete kako bi dobio licencu za pruųanje usluge savjetovanja.

4. JAVNI KONKURSI ZA FINANSIRANJE PROJEKATA I PROGRAMA NVO - DOPRINOS OSTVARENJU STRATEŠKIH CILJEVA IZ SEKTORSKE NADLEųNOSTI MINISTARSTVA

4.1. Navesti javne konkurse koji se predlaųu za objavljivanje u 2024. godini u cilju doprinosa ostvarenju strateških ciljeva iz sektorske nadležnosti (iz tačke 3.1.), uz prijedlog potrebnih iznosa. Ukoliko postoji mogućnost preklapanja s javnim konkursima iz nacionalnih, sredstava EU ili drugih vanjskih fondova iz nadležnosti neke druge institucije, navesti s kojim organom je potrebno koordinirati oblasti finansiranja.

Naziv javnog konkursa	Iznos	Drugi donatori s kojima je potrebno koordinirati oblasti finansiranja
"Savjetovanje za djevojke i ųene OSI, LGBTI, Romkinje i Egipćanke ųrtve nasilja"	150.000 eura	Nadleųnost Ministarstva rada i socijalnog staranja

4.2. Navesti ko su predviđeni glavni korisnici projekata i programa koji će se financirati putem javnog konkursa. Ukratko navesti glavna obilježja svake grupe korisnika, njihov broj i njihove potrebe na koje projekti i programi treba da odgovore u 2024. godini.

Opis glavnih grupa korisnika, njihov broj i potrebe
Najčešće žrtve porodičnog i rodno zasnovanog nasilja su: žene, djeca, djevojke i žene OSI, LBTL, Romkinje i Egipćanke, kao i žene iz ruralnih područja, koji su glavni korisnici projekta. Okviran broj glavnih grupa korisnika je 200 djevojaka i žena OSI, LBTL, Romkinja i Egipćanki za uslugu savjetovanje i terapija, odnosno 200 žrtava nasilja djevojaka i žena OSI, LBTL, Romkinja i Egipćanki putem individualnog i grupnog savjetovanja i terapije, kao 10 NVO koje će ojačati kapacitete pružanjem usluga savjetovanja i terapije.   Na osnovu istraživanja koje je sprovela Kancelarija programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u Crnoj Gori u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava "Podrška antidiskriminacionim i politikama rodne ravnopravnosti", pokazalo je da čak 42% žena koje su imale, ili sada imaju muškog partnera, tokom života je imalo iskustvo sa bar jednim od četiri tipa partnerskog nasilja - psihičkim, ekonomskim, fizičkim ili seksualnim. Uzimajući u obzir sve ispitivane oblike fizičkog nasilja, u prosjeku se više od polovine žena (52%) nije obratilo nikome za pomoć.   Sa psihološkog stanovišta svim žrtvama nasilja potrebna je podrška i osnaživanje kako bi istrajale u borbi protiv počinioca nasilja i kako se ne bi nakon ucinjenog nasilja vratile nasilniku. Psihičke oblike nasilja žene trpe sa manjim ili većim stepenom kontinuiteta – u prosjeku za sve ispitivane oblike 70% žena ili više je izvjestilo da ih je doživjelo makar nekoliko puta tokom života. Žene u Crnoj Gori koje su bile ili jesu u ovom trenutku izložene psihičkom nasilju najčešće se u vezi sa ovim iskustvima ne obraćaju nikome za pomoć. Veoma mali broj žena obratilo se kako državnim institucijama tako i NVO za pomoć prilikom ovakvog vida nasilja.   Dakle, osnaživanje savjetodavno-terapijskim i socijalno-edukativnim uslugama dovedeće do više procesuiranih predmeta nasilja nad ženama i nasilja u porodici, a samim tim manji broj žena će se vratiti nasilniku. Ove usluge vrše se i u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti.   Cilj budućih projekata jeste podizanje svijesti korisnica, njihovo ohrabrivanje, osnaživanje i edukacija u dijelu šta je nasilje i koje vidove zaštite je moguće obezbijediti korisnicama (uključujući i njihovu djecu), kako bi se zaštitilo fizičko, psihičko, ekonomsko i seksualno zdravlje žena žrtvama porodičnog i rodno zasnovanog nasilja.

4.3. Navesti očekivani ukupni broj ugovorenih projekata, odnosno ugovora koji se planira zaključiti s nevladinim organizacijama na osnovu javnog konkursa.

Očekivani broj projekata koji se planira finansirati / broj ugovora koje se planira zaključiti s NVO	
"Savjetovanje za djevojke i žene OSI, LGBTI, Romkinje i Egipćanke žrtve nasilja"	10

4.4. Navesti najviši i najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu pojedinačnog javnog konkursa navedenog u tački 4.1.

Naziv javnog konkursa: "Savjetovanje za djevojke i žene OSI, LGBTI, Romkinje i Egipćanke žrtve nasilja"	
Najniži iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 10.000 eura	Najviši iznos finansijske podrške koju će biti moguće ostvariti na osnovu javnog konkursa: 15.000 eura

NAPOMENA: stavom 4 člana 32ž Zakona o NVO, definisano je: **"Ukupan iznos sredstava koja se na osnovu javnog konkursa mogu dodijeliti nevladinoj organizaciji za finansiranje projekta, odnosno programa, ne može preći 20% od ukupno opredjeljenih sredstava koja se raspodjeljuju na osnovu tog konkursa."**

5. KONSULTACIJE SA ZAINTERESOVANIM NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

5.1. Navesti na koji način je u skladu sa važećim propisima obavljen proces konsultovanja NVO u procesu pripreme sektorske analize.

Metoda konsultacija (npr. web, email, konsultativni sastanak, itd.)	Datumi sprovedenih konsultacija	Naziv NVO koje su učestvovale u konsultacijama
Objava procesa konsultovanja NVO je izvršena putem web-a (zvanični sajt MRSS).	od 25. aprila do 10. maja 2023. godine	NVO "Centar za ženska prava", Podgorica
Metoda konsultacija sa NVO izvršena je putem e-maila i poštom.		

6. KAPACITETI ZA SPROVOĐENJE JAVNOG KONKURSA

6.1. Navesti broj službenika/ca i spolnih saradnika koji će biti zaduženi za sprovođenje javnog konkursa i praćenje realizacije finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija (uključujući najmanje jednu terensku posjetu, prilikom koje će se proveravati izvršavanje ugovornih obaveza, najmanje trošenje sredstava, te postizanje rezultata planiranih javnim konkursom i odobrenim projektom/programom).

Naziv javnog konkursa	Broj službenika/ca zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija	Imena službenika/ca zaduženih za sprovođenje javnog konkursa i praćenje finansiranih projekata i programa nevladinih organizacija
"Savjetovanje za djevojke i žene OSI, LGBTI, Romkinje i Egipćanke žrtve nasilja"	3	Biljana Vučetić Mersiha Hasanbegović Jovana Radifković

Ovjera ministra:

Admir Adrović		
Ime i prezime		